

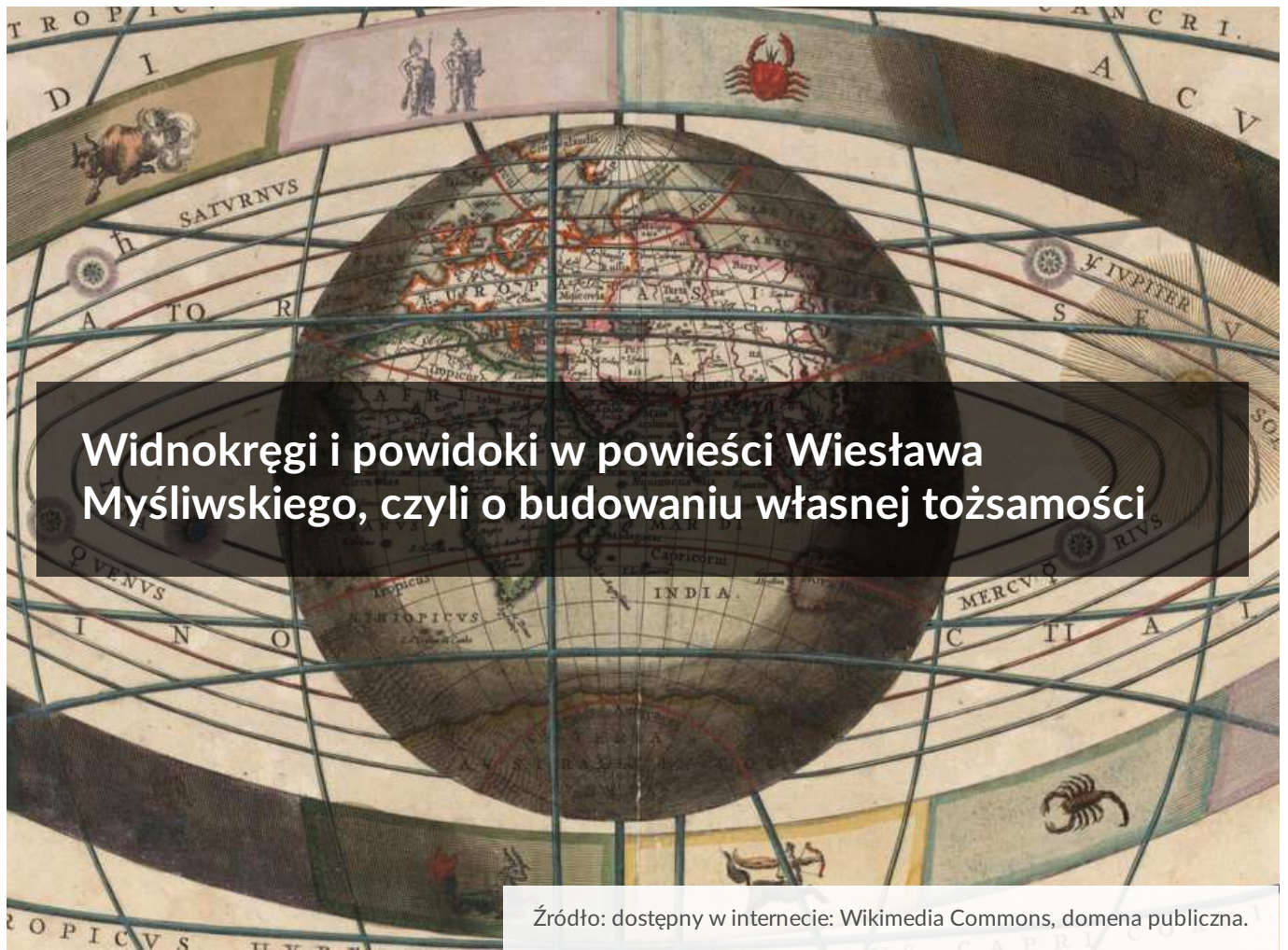

Widnokręgi i powidoki w powieści Wiesława Myśliwskiego, czyli o budowaniu własnej tożsamości

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Mapa myśli](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Wiesław Myśliwski, *Widnokrąg*, Kraków 2019, s. 260–262.
- Źródło: Wiesław Myśliwski, *Widnokrąg*, Kraków 2019, s. 322.
- Źródło: Wiesław Myśliwski, *Widnokrąg*, Kraków 2019, s. 591.
- Źródło: Wiesław Myśliwski, *Widnokrąg*, Kraków 2019, s. 274–275.
- Źródło: Wiesław Myśliwski, *Widnokrąg*, Kraków 2019, s. 195.
- Źródło: Michał Siedlecki, *Myśliwski metafizyczny. Rozważania o Widnokręgu i Traktacie o łuskaniu fasoli*, Białystok 2015, s. 208–209.
- Źródło: Wiesław Myśliwski, *Widnokrąg*, Kraków 2019, s. 599.

Widnokrąg pojawia się w powieści wiele razy i w różnych znaczeniach, przede wszystkim symbolicznych. Odnosi się zarówno do pamięci, jak i świadomości bohatera. Piotr rejestruje w pamięci wybrane zdarzenia i odtwarza je w strumieniu narracji, która nie jest linearna – wrwie się, wspomnienia powracają przy różnych okazjach i w różnych konfiguracjach. Dzięki temu wątki łączą się i układają powoli w przyczynowo-skutkowy ciąg zdarzeń. Opowieść nie służy jednak tylko przedstawieniu życiorysu bohatera, lecz zmierza ku głębszym egzystencjalnym i filozoficznym problemom, jak przemijanie, ciągłość pokoleniowa, więzy rodzinne. Pokazuje także, że pamięć ludzka składa się z impresji, wrażeń i tzw. **powidok**. Nasz odbiór rzeczywistości nie jest tożsamy z tym, co widzą inni, zatem świat indywidualnie należy do nas, a my potrafimy go odczytać jedynie na własny rachunek w zależności od zakresu naszej percepcji. Pisarz zdaje się mówić, że to my możemy jedynie poszerzać bądź ograniczać naszą perspektywę spojrzenia, horyzonty myślowe i wrażliwość.

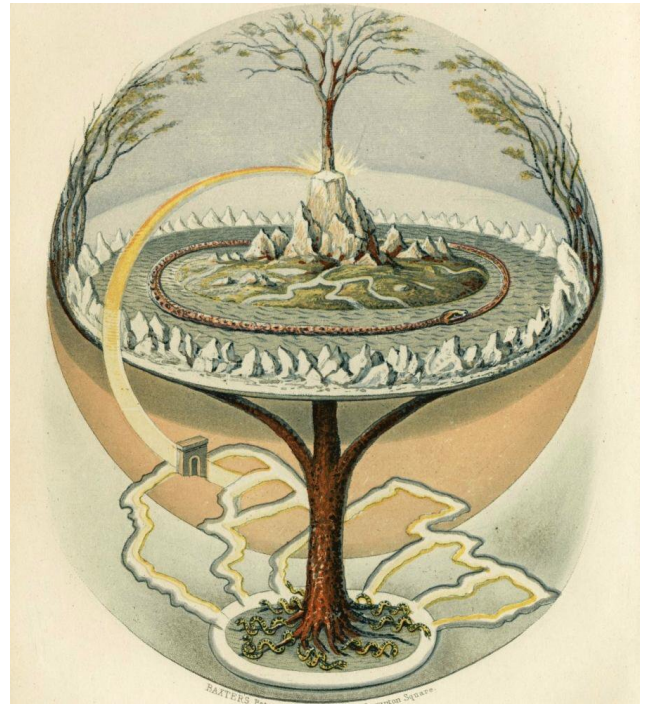
Twoje cele

- Przeanalizujesz różne interpretacje tytułu książki Wiesława Myśliwskiego w kontekście kreacji głównego bohatera.
- Omówisz, czym jest pamięć i wspomnienie oraz zdolność percepcji człowieka na przykładzie głównego bohatera.

- Na przykładzie głównego bohatera przeanalizujesz, w jaki sposób człowiek buduje swoją tożsamość.

Przeczytaj

Stary zniedołężniały nauczyciel i niepiśmienny znajda Kaziuk – te dwie postacie są nauczycielami Piotra. Tak naprawdę nie wiadomo, od kogo główny bohater dostał pierwszą lekcję (tytuł rozdziału). Lekcja o widnokręgu jako zjawisku optycznym i krajobrazowym oraz konfrontacja tej wiedzy z przekazem ustnym starego pastucha krów są centralną częścią powieści. Człowiek uczony, profesor gimnazjalny pokazuje chłopcu widnokrąg i objaśnia geograficzny termin, ale nie tylko – uczy go postrzegania świata i **krytycznego myślenia**. Kaziuk po prostu do widnokręgu zmierza i jest przekonany, że jest w stanie go przekroczyć. W jaźni dorastającego dziecka ściera się i nakłada myślenie mitologiczne i logiczne. Oba mają ten sam status ważności. Te dwa relatywne sposoby postrzegania świata przenikają się w całej powieści.

Drzewo Świata w mitologii nordyckiej

Źródło: domena publiczna.

Wiesław Myśliwski

Źródło: licencja: CC BY 2.5.

Wiesław Myśliwski

Widnokrąg

Chwilę mi się przypatrywał w milczeniu, kiedy matka wyszła, po czym rzucił jakby od niechcenia: – Miałem syna Piotra. Zginął. – I od razu przeszedł do zapowiedzianej rozmowy: – To co byś chciał mi o sobie opowiedzieć? – I jak jakieś ptaszysko, z natrętną uwagą w tych swoich oprawionych w pomarszczone powieki oczach, czekał, co bym chciał mu o sobie opowiedzieć. A gdy nic mu nie odpowiadałem, bo nie wiedziałem, co mógłbym mu o sobie opowiedzieć, spytał mi się, a właściwie

potwierdził: – Nic? – I zdjął ze mnie te oczy. – O, to widzę, że musimy się do siebie przyzwyczaić. Nabrać zaufania, bo inaczej niczego cię nie nauczę. Podaj mi okulary. Tam są. I tę książkę tam, z tej półki, nie tę, tę drugą od lewej. Na ten pierwszy raz ja ci coś przeczytam. Jeżeli cię zainteresuje, weźmiesz ją sobie do domu i przeczytasz, jeżeli nie, poszukam ci coś innego. „Panowie miłościwi, czy wola wasza usłyszeć piękną opowieść? To rzecz o Tristanie i Izoldzie królowej. Słuchajcie, w jaki sposób w wielkiej radości, w wielkiej żałobie miłowali się, później zasię pomarli w tym samym dniu, on przez nią, ona przez niego”.

Nie zainteresowała mnie jednak, lecz pomyślałem sobie, że mu przecież tego nie powiem, i wziąłem ją do domu, a przeczytałem dopiero po latach. Bo na następną lekcję, kiedy byłem już przygotowany, że mi się spyta, no, i jak tam, przeczytałeś? Podobala ci się? Miałem odpowiedzieć, że przyszedł wujek Stefan ze wsi, żebym poszedł im pomóc kartofli sadzić. Na szczęście zapomniał, że miałem przeczytać, i w ogóle zapomniał, że mi ją pożyczył. Na następnej lekcji kazał mi pan kupić sobie zeszyt, obsadkę ze stalówką, kałamarz, wyjął przy tym portmonetkę i wręczając mi pieniądze, powiedział: – Masz tu na to wszystko. Mama tam kiedyś mi odda. Był inny niż w czasie tej naszej wizyty z matką, pogodny, ożywiony, nie siedział w fotelu, lecz krążył po mieszkaniu, jakby czekał już na mnie. Spytał mi się, jak tam mama, jak ojciec się czuje, a następnie zapowiedział, że na każdą lekcję będę pisał zadanie. Pierwsze było: widnokrąg. – Wiesz chyba, co to jest widnokrąg? – zapytał, gdy nie odezwałem się ani be, ani me, a i minę musiałem mieć przy tym niewyraźną. Wyciągnął przed siebie rękę i okręcając się jak po zardzewiałej ze starości osi z tą wyciągniętą ręką, powiedział: – O, ta linia dookoła między ziemią a niebem, która nas zamyka. Chociaż to tylko złudzenie. Gdybyś chciał do niej dojść, będzie się zawsze od ciebie odsuwała, zachowując tę samą odległość. A ty będziesz zawsze w środku. I nigdy nie dojdiesz. Potwierdza jednakże, że Ziemia jest okrągła.

Chciałem już powiedzieć, że nieprawda, bo stary Kaziuń, z którym pasłem krowy, doszedł. Ale pomyślałem, że pewnie by mi nie uwierzył, i patrzyłem tępo, jak obraca się wokół ścian mieszkania z tą wyciągniętą ręką, i nie rozumiałem, o co mu właściwie chodzi. I tak to widocznie odczytał, bo przetoczywszy tą ręką ponad moją głowę, nagle opuścił ją z rezygnacją.

Zresztą Kaziuniowi też nikt nie chciał uwierzyć, kiedy nie raz wyciągając rękę w stronę widnokręgu, mówił, że dojdzie, o, tam, jak się niebo schodzi z ziemią, a potem już tylko pod górę, i za dzień, dwa będę tu nad wami, chłopaki. Tylko muszę najpierw dojść tam. Aż któregoś dnia, zarzuciwszy kij na ramię z uwieszonym na nim tobołkiem, powiedział: – Popilnujcie moich krów, niech się dobrze najedzą. A potem zagońcie do Sroczyńskiego i powiedzcie, że już nie wrócę. Idę tam. – I wyciągnąwszy rękę w stronę tego widnokręgu, okręcił się, jakby jeszcze nie wiedział, w którą stronę. I ruszył przed siebie.

– Ty głupi capie! A idź, idź! Zobaczymy, czy nie wrócisz! – krzyknął Fredek za nim, bo Fredek najbardziej nie wierzył Kaziuniowi.[...]

Chociaż wszystkim nam się wydawało, że Kaziuń tak tylko mówi, aby mówić, że kiedyś się tam wybierze. Bo różne rzeczy mówił, a nieraz nie z tego świata. Niektórych słuchaliśmy z zapartym tchem, siedząc wkoło niego na murawie, aż nam krowy wychodziły daleko poza łąki. Ale z innych śmialiśmy się, szydzili i mówiliśmy, że bełt ma Kaziuń w głowie ze starości.”

Źródło: Wiesław Myśliwski, *Widnokrąg*, Kraków 2019, s. 260–262.

Słownik

impresyjny

(franc. *impression* – wrażenie) – oparty na impresji – ulotnym, subiektywnym odczuciu; impresywny, wrażeniowy, wynikający z refleksji, nastroju

krytyczne myślenie

(gr. *kritikos* – zdolność wydawania sądów, dostrzegania różnic i podejmowania decyzji) – opisuje rzeczywistość w miarę możliwości obiektywnie, zgodnie z określonymi

kryteriami, i świadomym ich stosowaniem. Zwykle jest to myślenie w sposób uporządkowany, tak aby pojąć związki między faktami i ocenić je racjonalnie, czyli w oparciu o rozum. Myślenie krytyczne wymaga zadania precyzyjnego pytania, zebrania danych z różnych źródeł, od różnych autorytetów, porównania zebranych danych, wyciągnięcia wniosków. Opiera się na danych, nie zaś na tym, co się wydaje. Doświadczenie nie jest tutaj decydujące

percepcja

(łac. *perceptio* - ujmowanie) - odbiór rzeczywistości, proces poznawczy polegający na postrzeganiu, uświadamianiu sobie przedmiotów, zjawisk i procesów, zachodzący wskutek działania określonych bodźców na narządy zmysłowe; postrzeżenie

powidoki

wrażenia wzrokowe utrzymujące się jakiś czas po ustaniu bodźca, który to wrażenie wywołał; także wspomnienia, sny, wrażenia utrwalone w pamięci jako pewna impresja, zapamiętane fragmentarycznie i niewyraźnie

tożsamość

w odniesieniu do pojedynczego człowieka: świadomość siebie, swoich cech i własnej odrębności, zdawanie sobie sprawy z bycia sobą; w odniesieniu do społeczności: świadomość wspólnych cech i poczucie jedności kultury i tradycji

Mapa myśli

Polecenie 1

Wyjaśnij, jak różnie ukazane w powieści słowo widnokrąg odsłania tożsamość Piotra.

Polecenie 2

Wybierz jedno z przedstawionych na mapie myśli znaczeń słowa widnokrąg i omów je na innych wybranych przykładach z lektury.

„Widnokrąg” – znaczenie tytułu

Widnokrąg jako horyzont poznawczy

„Góry Pieprzowe wydawały mi się nie górami, lecz tylko spiętrzeniem tej rozległej równiny, napierała-śi gdzieś tam, na widnokrąg. I nie mogłem oprzeć się przeciwziemi, że za tym widnokresem jest już koniec świata. I coś mnie kusilo, żeby wstać i pójść, i przekroczyć tę granicę”.
Wiesław Myśliwski, „Widnokrąg”, Kraków 2019, s. 224.

„Nie mam jednak pewności, czy te oczy ojca tak naprawdę patrzy. Gdyby nie to letnie słońce rozświetlone wokół nas, można by powiedzieć, że blagią o jasność w dookolnej ciemności. Lubić może w jasności tego słońca, przenosząc wzrok poza widnokrąg, ujrzałby nagle coś, co tylko w jakimś nadwiedzeniu bywa dostępne ludziskim oczom, a w co nie chcą przerzucić uwiaryć. I tak to fotograf utrwalił”.
Wiesław Myśliwski, „Widnokrąg”, Kraków 2019, s. 19.

Etymologia słowa widnokrąg

Słowo „widnokrąg” składa się etymologicznie z dwóch słów: „widny” oraz „krąg”. Pierwszy z terminów oznacza coś pełnego światła, dobrze oświetlonego, jasnego, dniejącego, rozjaśniającego się, dającego się widzieć, świecącego.

Wypogadającego się, wypogadającego się, wypogadającego się, nawet wybitnego i znakomitego. Wyraz ‘krąg’ to natomiast: obwód; linia kołista; przedmiot (obwód) kształtu kołistego; przestrzeń zamknięta linią kołistą; kółko; kula; grono; spłot; pierścień; krąg; okrąg; słup; słoje; zwój; obręcz; obrączka; krążek; przepaska; pas; koło świetne naokoło księżycza, a także coś zwinętego i skręconego”.

„Widnokrąg” to (...) krąg jasności, tego, co widać, obszar tego, co dostępne naszemu umysłowi oraz zmysłom. W ten sposób stanowi on swoistą pełnię wszystkich elementów nań się składających, reprezentuje wręcz ich metafizyczną jedność”.

Michał Siedlecki, „Myśliwski metafizyczny. Rozważania o „Widnokreśgu i „Traktacie o huskaniu fasoli”, Białystok 2015, s. 200.

Przestrzeń fizyczna widnokreśgu

„Wyrażenie ‘widnokrąg’ odnosi się w takim razie do linii pozornego zetknięcia się nieba z powierzchnią wody lub z ziemią. To linia, granica widoczności w płaskoziemnym horyzoncie, czyli swoista przestrzeń widziana dookoła nas. W terenie otwartym ‘widnokrąg’ pozostaje szalony swoim kształtem do zarysów okręgu. Natomiast w obszarze pofalowanym lub zabudowanym ‘widnokrąg’ stanowi najodleglejsze widzialne elementy krajobrazu. Pojęcie ‘widnokreśgu’ widzi się ściśle z konkretnym obserwaczem. Im wyżej dana osoba znajduje się w stosunku do powierzchni potencjalnego skłonu albo terenu, tym odleglejszy staje się jej ‘widnokrąg’”.
Michał Siedlecki, „Myśliwski metafizyczny. Rozważania o „Widnokreśgu i „Traktacie o huskaniu fasoli”, Białystok 2015, s. 200.

Pokoleniowe przenikanie się widnokreśgów

„Póki jeszcze żyli dziadkowie i wszyscy mieszkali razem w starym domu, a czas, jaki upłynął od lat, gdy pasłem krowy, dawał się jeszcze wyczuć klamra, a nawet zawiązać na krzyżołankę, odwiedzałem ich dość często. (...) W każdym razie długo nie mogłem się wywozić z tego dącinowego związku z nimi, który był jakimś rodzajem wierności, niewiedziadoniowej jeszcze, a więc niewybranej, lecz z samą niejako naturą obowiązkowej. Taka wierność, czy też tylko możliwość wierności, niezależnie od wszystkiego zapewnia nie tylko poczucie bezpieczeństwa, określa także miejsce w nieprzezwanej jeszcze przestrzeni twójego widnokreśgu, tym samym staje się znakiem twójego przeznaczenia, i nieważne, czy jest to jedynie chęć. W końcu wszystkie uczucia i wszystkie myśli prowadzą do złudzeń”.
Wiesław Myśliwski, „Widnokrąg”, Kraków 2019, s. 195.

Widnokreśgi imaginacji, pamięci, wyobraźni...

„Morze zdawało się odpychać, dalać widnokreśgu coraz dalej i dalej, niewystępnym jeszcze całkiem po wczorasznej kąpieli. Słońce miało kawał do zachodu, ale już po trosze czerwieniało, a od tej jego czerwieni raz po raz zapalały się nad widnokreśgiem wychyłki. I kto wie, czy to nie dla niego właśnie morze odpychało ten widnokrąg coraz dalej i dalej, jakkolwiek dalekie. Zdawało się bowiem zamknięte tym widnokreśgiem niczym końcem świata i nie pozwalało się zmazać ani wyobraźni, ani myślą, jakby samo w sobie stanowiło i wyobraźnię, i myśl, jakby wyobraźnia i myśl były wobec niego jedynie ułomnością nadmiaru”.
Wiesław Myśliwski, „Widnokrąg”, Kraków 2019, s. 601.

Widnokrąg – przestrzeń miłości

„Czasem przechodziłem na tę drugą stronę, gdzie rozciągała się już tylko bezdomna równina, ale widocznie moja wdzięczna nadzieja potrzebowała nie cichych uliczek, nie zaułków, nie miast, lecz przestrzeni zamkniętej jedynie przez okrajający mnie w dali widnokrąg. I niby szedłem, a nie mogłem oprzeć się przekonaniu, że to ta przestrzeń idzie ku mnie, a ja stoje jakby w oczekiwaniu, że wraz z tą idącą ku mnie przestrzenią wlotki się spoza tego widnokreśgu Anna”.
Wiesław Myśliwski, „Widnokrąg”, Kraków 2019, s. 587-588.

Widnokrąg życia i śmierci

„I chyba tak naprawdę to dopiero ze śmiercią wujka Wiesława zrozumiałem, że właściwie to nigdy nie opuściłem tego miejsca. Bo choć to ich groby, to mój znak, gdzie jestem. A kto wie nawet, czy to nie tu jest środek mojego widnokreśgu, bo jedynie tu jestem w stanie dostrzec tę bolesną dotkliwość, jak umieram za nimi i ja, a nie tylko świat dookoła mnie. I to tak zwyciężają, ponieważ, że ta dotkliwość przetrwała się w zachwyt, jakbym oto stał twarzą w twarz przed najwspanialszą tajemnicą piękna. Chce mi się aż zanurzyć w tym umieraniu jak w kwitnącej łacie i patrzeć na słońce gasnące nade mną”.
Wiesław Myśliwski, „Widnokrąg”, Kraków 2019, s. 196-197.

„Może więc śmierć wabiła już Fredka od dawna ku sobie i więcej przebywał z nią niż z ramy na pastwisku. Obrastał w tę jej sny, zapomniał się nimi, zbliżając się do tego kraju. Kiedy i my staliśmy się tylko snem jego śmierci. Można by nawet powiedzieć, że zginął w jednym ze swoich snów”.
Wiesław Myśliwski, „Widnokrąg”, Kraków 2019, s. 159.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

W książce nauczyciel mówi do Piotra na jednej z pierwszych lekcji:

((Wiesław Myśliwski

Widnokrąg

- Tylko nie idź za szybko – upominał mnie, mogłoby się wydawać, że ze względu na swoją starość, lecz zaraz wyjaśniał: – Drugi raz już nie zrobisz tego samego kroku. [...]
- Widzisz – powiedział, kiedyśmy już odeszli od tamtego miejsca – tego, co ty widzisz, nikt inny nie widzi. Choćby widział dużo więcej.

Źródło: Wiesław Myśliwski, *Widnokrąg*, Kraków 2019, s. 274–275.

Odczytaj znaczenie tych słów. Wybierz poprawne odpowiedzi:

☐

Zniedołężniały stary nauczyciel wołał prowadzić zajęcia z historii i geografii w plenerze, ponieważ miał kłopoty ze zdrowiem i potrzebował ruchu.

☐

Mistrz zwraca uwagę na to, w jaki sposób utrwalamy w naszej pamięci obrazy i doświadczenia.

☐

Pan kazał chłopcu dokładnie oglądać otoczenie i interpretować zaobserwowaną rzeczywistość.

☐

Pan nie widział dokładnie, miał słaby wzrok. Chciał mieć chłopca za przewodnika i przy okazji zmuszał go do opowiadania, co widzi.

☐

Nauczyciel konfrontuje chłopca z refleksyjnym, relatywnym postrzeganiem świata.

☐

Słowa mają charakter metaforyczny i pokazują, że każdy człowiek postrzega inaczej zaobserwowaną rzeczywistość i zjawiska w niej zachodzące.

W jaki sposób Piotr buduje osąd o samym sobie? Zapoznaj się z jedną z wielu refleksji Piotra wyrażoną w książce i odpowiedz na pytanie:

((Wiesław Myśliwski

Widnokrąg

I nieważne, czy jest to jedynie złudzenie. W końcu wszystkie uczucia i wszystkie myśli prowadzą do złudzeń. Poza tym sprawiała mi niemałą przyjemność ta podszyta próżnością możliwość przegłądnięcia się w dziadkach, wujkach, wujenkach, jako w najbardziej przychylnym lustrze umieszczonym w najprzychylniejszym dla samopoczucia świetle.

Źródło: Wiesław Myśliwski, *Widnokrąg*, Kraków 2019, s. 195.

Zapoznaj się z refleksją Piotra jako ojca na temat jego relacji z synem Pawłem:

((Wiesław Myśliwski

Widnokrąg

Od jakiegoś czasu nie mogłem się pozbyć wobec niego stale towarzyszącej mi podejrzliwości, że wszystko, co powiem, brzmi dla niego jak dziwactwo, co pewnie było znakiem, że powoli ustala się między nami ta ledwo widoczna, lecz coraz bardziej nieprzekraczalna granica, broniąca nas przed sobą, a ściślej mówiąc, jego przede mną. Może nawet już zakreślająca jego własny widnokrąg, mający niewiele wspólnego z tym miejscem na wzgórzu, gdzieśmy właśnie stali u początku schodów, ani z tym miastem.

Źródło: Wiesław Myśliwski, *Widnokrąg*, Kraków 2019, s. 322.

Wyjaśnij, czym jest własny widnokrąg człowieka w kontekście przemysłów bohatera.

Ćwiczenie 4

Niektórzy bohaterowie są naznaczeni poczuciem winy. Czego żałuje matka, a czego Piotr? Wybierz te wydarzenia, które wydają się istotne w powieści:

Matka żałuje:

☐ że nie wykształciła syna

☐ trudnego losu, który zmusza ją do poświęcania się dla rodziny

☐ że nie zrealizowała się osobiście

☐ że nie stać jej było na ubranie i buty dla siebie i rodziny

☐ złamanej kariery męża

☐ swojej młodości

☐ tego, że mąż zmarł i nie mogła dać mu więcej opieki i miłości

Piotr ma poczucie winy:

☐ z powodu osłabionych w dorosłym życiu relacji rodzinnych

☐ że nie zrobił kariery

☐ związane ze stratą żony i tym, że nie daje synowi tego, co otrzymałby od matki

☐ z powodu trudnych relacji z synem

☐ że nie rozumiał i męczył ojca (droga schodami do lekarza)

☐ z powodu ojca, ponieważ nie miał do niego cierpliwości

Bohater wraz z synem obserwują podczas wakacji morze. Przeczytaj fragment, a następnie umieść na mapie myśli wyrażenia, zwroty, epitety, które łączą się ze zmysłowym i emocjonalnym postrzeganiem morza przez bohaterów. Jaką pełnią funkcję te sformułowania w kreacji bohatera?

- Morze

-
-
-
-
-
-
-
-

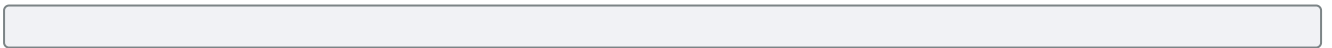
((Wiesław Myśliwski

Widnokrąg

Przypląszczony do piasku, z głową aby uniesioną na podłożonych pod brodą dłoniach, poddawałem się obezwładniającej błogości, która napływała z tej z lekka falującej równiny, niewystygłej jeszcze całkiem po wczorajszej kipieli. Nie mogłem oprzeć się wrażeniu, że patrzę na to morze ze szczytu tamtych schodów prowadzących ze wzgórza, na którym leżało miasto, do naszego domu. A nawet czułem, jak schodzę schodek po schodku, coraz niżej i niżej, coraz mocniej przytrzymując się spróchniałej poręczy, ku tej równinie morza i pełen skrywanego drżenia staram się odgadnąć, kiedy będzie ten ostatni schodek. Błogość bowiem nigdy nie jest taka jednoznaczna. Toteż wciągała mnie i odstręczała zarazem, budziła ufność i nieufność zarazem, jakby coś obiecywała po tamtej stronie widnokręgu i przejmowała równocześnie trwogą.

Kto wie, może oczekiwanie należy do natury widnokręgu, bo śledziłem te dalekie czerwone błyski, jakbym od tego widnokręgu i ja czegoś oczekiwał. Pozwalało mi to przynajmniej nie słyszeć tych wszystkich wrzasków, nawoływań, pisków, śmiechów, unoszących się nad plażą, ani też nie odczuwać gęstości ludzkich ciał cisnących się jedno przy drugim jakby do jakiegoś ogromnego wodopoju.

Źródło: Wiesław Myśliwski, *Widnokrąg*, Kraków 2019, s. 591.

W powieści ukazana jest miłość głównego bohatera do Anny. Czym dla Piotra jest zmysłowe doświadczenie dotyku? Rozwiń swoją odpowiedź.

((Wiesław Myśliwski

Widnokrąg

Ująłem tę jej rękę i tak po raz pierwszy dotknęliśmy się. Ten dotyk nigdy już nie znikł z mojej dłoni, mimo że potem nieraz trzymaliśmy się za ręce, zwłaszcza gdy chodziliśmy na spacerzy za miasto.

Źródło: Wiesław Myśliwski, *Widnokrąg*, Kraków 2019, s. 591.

((Wiesław Myśliwski

Widnokrąg

Miałem wrażenie, że tą moją ręką, wbrew temu, co powiedziała, dotknęła ukrytego w tym białym skrawku piersi jakiegoś niewyklutego jeszcze bólu. Ten ból wyraźnie w tym dotknięciu czułem. Szedł od tego dotknięcia omal pokłuwającym drżeniem przez moje palce, rękę, ramię, ku mojemu sercu. A pewnie szedł i ode mnie ku niej, bo dotknięcie nie ma kierunku ani brzegów jak rzeka.

Źródło: Wiesław Myśliwski, *Widnokrąg*, Kraków 2019, s. 599.

Ćwiczenie 7

W prologu i ostatnim rozdziale (10. *Dotknięcie*) narrator nawiązuje do utrwalonego na zdjęciu obrazu. Odszukaj cytaty i sformułuj odpowiedź na pytanie, jakie symboliczne znaczenie zostaje nadane fotografiom.

Cytat	Wyjaśnienie

Wypisz z fragmentu książki Michała Siedleckiego różne rozumienie pojęcia tytułowego widnokręgu. Która z interpretacji jest – według ciebie – najtrafniejsza? Uzasadnij, odwołując się do treści całej powieści.

((Michał Siedlecki

Myśliwski metafizyczny. Rozważania o Widnokręgu i Traktacie o łuskaniu fasoli

Pojęcie „widnokręgu” oznacza więc w powieści Myśliwskiego wewnętrzną przestrzeń umysłu poszczególnych bohaterów tej książki, jak również odnosi się ono do ich refleksji filozoficznych. To także intrygująca idea, w treści której została zawarta bezbrzeżna więź duchowa łącząca Piotra i jego najbliższą rodzinę. Słowo to wiąże się tu też z immanentnymi cechami charakteru czołowych postaci *Widnokręgu*, a także z ich niecodziennymi i emblematycznymi wizjami z pogranicza jawy oraz snu. Widnokrąg funkcjonuje więc tutaj jako zjawisko metafizyczne.

Metafizyczny „widnokrąg” stanowi w dziele Myśliwskiego zagadkową sferę oddzielającą symbolicznie ziemskie życie człowieka od przestrzeni „nieba” – uniwersum poznawczo nieodgadnionego. Główny bohater *Widnokręgu* – obserwujący i interpretujący dookolną rzeczywistość wedle immanentnych projekcji własnego umysłu – wyznacza tu swoją tajemniczą osobą mityczny *axis mundi*. To ponadprzeciętna postać przechowująca w swoim „duchowym” wnętrzu pierwiastek idealnego, boskiego człowieka.

Źródło: Michał Siedlecki, *Myśliwski metafizyczny. Rozważania o Widnokręgu i Traktacie o łuskaniu fasoli*, Białystok 2015, s. 208–209.

Praca domowa

Jaką rolę w budowaniu tożsamości pełni przeszłość? Napisz rozprawkę na ten temat, liczącą około 400 słów. Wykorzystaj odpowiedzi interpretacyjne z lekcji.

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: Widnokreśli i powidoki w powieści Wiesława Myślińskiego, czyli o budowaniu własnej tożsamości

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

6) rozumie, na czym polega logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych i stosuje je we własnych tekstach;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

8) tworzy plan kompozycyjny i dekompozycyjny tekstów o charakterze argumentacyjnym;

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;

6. wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi;

9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

2) rozumie pojęcie tradycji literackiej i kulturowej, rozpoznaje elementy tradycji w utworach, rozumie ich rolę w budowaniu wartości uniwersalnych;

6) rozpoznaje w utworach literackich konwencje: baśniową, oniryczną, turpistyczną, nadrealistyczną, postmodernistyczną;

13) rozumie i określa związek wartości poznawczych, etycznych i estetycznych w utworach literackich.

Lektura uzupełniająca

13) Wiesław Myśliwski, *Widnokrąg*;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności.

Cele operacyjne. Uczeń:

- tworzy prezentację dotyczącą budowania własnej tożsamości;
- wyjaśnia, jak różnie ukazane w powieści słowo *widnokrąg* odsłania tożsamość Piotra;
- omawia wybrane znaczenie słowa *widnokrąg* na przykładach z lektury;
- bierze udział w dyskusji na temat tego, czy w utworze *Widnokrąg* przejawia się nurt chłopski;
- redaguje rozprawkę na temat roli przeszłości w budowaniu tożsamości.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- collage.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel prosi uczniów o przygotowanie prezentacji dotyczącej budowania własnej tożsamości (fascynacje, przekonania, doświadczenia, współpraca z innymi). Prezentacje mogą zostać uzupełnione o wizualizację (technika collage).

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel udostępnia uczniom e-materiał i wprowadza ich w temat lekcji. Nawiązując do prezentacji zaznacza, że główny bohater utworu buduje swoją tożsamość. Prosi uczniów o zapoznanie się z sekcjami „Wprowadzenie” oraz „Przeczytaj”. Chętny uczeń omawia swoją prezentację i zastanawia się, jakie są podobieństwa i różnice w budowaniu tożsamości u niego i bohatera literackiego.
2. Nauczyciel wraz z uczniami ustala cele zajęć i kryteria sukcesu.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie indywidualnie zapoznają się z treścią sekcji „Mapa myśli” i wykonują polecenie 1. Wyjaśniają, jak różnie ukazane w powieści słowo *widnokrąg* odśłania tożsamość Piotra.
Polecenie 2. z tej sekcji uczniowie wykonują w parach: Wybierz jedno z przedstawionych na mapie myśli znaczeń słowa *widnokrąg* i omów je na innych wybranych przykładach z lektury.
2. Nauczyciel informuje uczniów, że Wiesław Myśliwski uważany był za jednego z najwybitniejszych w Polsce prozaików nurtu chłopskiego. Następnie inicjuje dyskusję, czy w utworze *Widnokrąg* przejawia się ten chłopski nurt.
3. Uczniowie wykonują indywidualnie ćwiczenia 1. i 4. z sekcji „Sprawdź się”. Wyniki pracy omawiane są na forum i komentowane przez nauczyciela. Następnie nauczyciel wyświetla na tablicy po kolei ćwiczenia nr 2., 3., 5., 6. i 7. Zespół klasowy zostaje podzielony na 4-osobowe grupy, które rozwiązują zadania na czas. Najszybsza grupa przedstawia swoje propozycje i omawia je na forum klasy. Pozostali uczniowie weryfikują przedstawione odpowiedzi. Jeśli są one poprawne, grupa wygrywa.

4. Ćwiczenie 8. uczniowie wykonują indywidualnie. Nauczyciel kontroluje wskazywane przez uczniów odpowiedzi. Następnie uczniowie w parach dyskutują, porównując swoje odpowiedzi na forum klasy.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel omawia przebieg zajęć, wskazuje mocne i słabe strony pracy uczniów, udzielając im tym samym informacji zwrotnej.
2. Wybrany uczeń podsumowuje zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Jaką rolę w budowaniu tożsamości pełni przeszłość? Napisz rozprawkę na ten temat, liczącą około 400 słów. Wykorzystaj podpowiedzi interpretacyjne z lekcji.

Materiały pomocnicze:

- Michał Siedlecki, *Myśliwski metafizyczny. Rozważania o „Widnokregu” i „Traktacie o łuskaniu fasoli”*, Białystok 2015.
- <https://www.polskieradio.pl/8/6148/Artykul/1793860,Literacka-Wisla-z-murow-Sandomierza>

Wskazówki metodyczne

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Mapa myśli” do podsumowania lekcji.